

КОНСТИТУЦИОНЕН СЪД

ВЪРХОВЕН КАСАЦИОНЕН СЪД
служба „Регистрация“ - 2 -
Изх. № <u>11-1180</u>
Дата на регистриране <u>1.04.2024</u>

Вх. № 219 К1
Дата 12.04.24г.

ИЗХ. №

*Обратуване в г. № 15/2024 г. к.в.
Определни съдилища - докладчик
Судия Атанас Селиво
15.04.2024 г.*

ДО
Г-ЖА ПАВЛИНА ПАНОВА -
ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Относно: Искане от Общото събрание на Наказателна колегия на Върховния касационен съд на Република България.

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО ПАНОВА,

Приложено изпращам на Вашето внимание искане от Общото събрание на Наказателна колегия (ОСНК) на Върховния касационен съд (ВКС) на Република България за обявяване на противоконституционност на чл. 280, ал. 5; чл. 281, ал. 4; чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 – всички от Наказателния кодекс на Република България.

Приложение: Искане от ОСНК на ВКС
Препис-извлечение от протокол от ОСНК на ВКС от
04.04.2024 г.

С уважение,

ЛАДА ПАУНОВА –
ЗА ПРЕДСЕДАТЕЛ НА
ВЪРХОВНИЯ КАСАЦИОНЕН СЪД
(съгл. Заповед № 536/10.04.2024 г. на председателя на ВКС)

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ВЪРХОВЕН
КАСАЦИОНЕН
СЪД

ДО КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

И С К А Н Е

от Общото събрание на Наказателна колегия
на Върховния касационен съд на Република България
за обявяване на противоконституционност
на чл. 280, ал. 5; чл. 281, ал. 4; чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 –
всички от Наказателния кодекс на Република България

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Със Закон за изменение и допълнение на Наказателния кодекс (ДВ, бр. 67/2023 г.) бяха допълнени текстовете на чл. 280, чл. 281, чл. 343 и чл. 343б от Наказателния кодекс (НК), като бяха създадени нови алинея пета към чл. 280 НК, алинея четвърта към чл. 281 НК, алинея пета към чл. 343 и алинея пета към чл. 343б НК.

Липсват мотиви към проектите за посочения закон (сигн. № 49-354-01-61/02.06.2023 г.; № 49-353-03-6/26.05.2023 г., № 49-354-01-21/03.05.2023 г. и № 49-354-01-3/19.04.2023 г.), придружаващи създаването на упоменатите нови разпоредби и указващи причините и технологията на създаването им, съответно смисъла и предназначението им, както и преследваните с тях цели. Като се отмине този факт, както и фактът на поначало девалвиращата авторитетността на закона липса на ангажираност към спазването на езиковите норми и прецизност при словесното оформяне на нормативните предписания (виж чл. 343б, ал. 5 НК), както и при извършването на чисто технически действия, като препращането към точния текст, на който съответства препращащата норма (виж чл. 280, ал. 5 НК), резултатът от коментираното нормотворчество е превръщане в част от действащото право на текстове, които противоречат на Конституцията, било то изцяло (чл. 280, ал. 5 и чл. 343, ал. 5 НК) или частично (чл. 281, ал. 4 и чл. 343б, ал. 5 НК).

Проблемите, които поставят четирите оспорени от нас разпоредби са непреодолими чрез тълкуване по предписания от чл. 46, ал. 1 ЗНА път, защото са свързани с въвеждане на двусмислени предписания, на постановления, които са в явно противоречие с фундаментални положения в наказателното право и с режима на основни негови институти, каквито са наказанието и превантивните мерки по чл. 53 НК и съответно в противоречие с концепцията, на която всеки от тези институти е основан, с тяхното съдържание, с правната логика при създаването им и с начина, по който е предвидено те да се прилагат.

Така е нарушен заложеният във фундамента на правовата държава конституционен принцип на законността (чл. 4, ал. 1 от Конституцията), като е накърнена предвидимостта в правното регулиране, дестабилизирана е правната сигурност, която правовата държава, каквато е България съгл. чл. 4, ал. 1, изр. 1 КРБ, е предназначена да осигури и която е предпоставена от създаването и действието на ясно, еднозначно, непротиворечиво, стабилно и предвидимо законодателство (в този смисъл, решение № 1 от 27.01.2005 г. по к.д. № 8/2004 г. на Конституционния съд). Нарушено е и заложеното в чл. 5, ал. 3 от Конституцията правило, както и принципът за справедливостта и юридическото равенство на гражданите (чл. 6, ал. 2 от Конституцията).

Този подход не държи сметка и за практиката на Конституционния съд, според която непререкаема е необходимостта от това законодателната власт, подобно на останалите публични власти, да се съобразява с принципа за правовата държава от гледище на „допустимите параметри и съдържанието на възприеманите законодателни положения“, като всяко едно законодателно разрешение следва да е в съгласие с принципите и с отделните разпоредби на Конституцията (РКС № 10/2009 г.), още повече в областта на наказателното право, където законодателят навлиза с висок интензитет в конституционно установената индивидуална сфера на гражданите (РКС № 12/2016 г. по к.д. № 13/2015 г.).

Ето защо, уважавайки правото на нормотворческата власт да преценява обективните обществени нужди и да предприема законодателни мерки за засилване на наказателноправната защита на обществените отношения, включително и на свързаните със сигурността на движението по пътищата и опазването на живота и здравето на участващите в него граждани, но същевременно отчитайки факта, че ВКС е носител на задължението по чл. 124 от Конституцията, чието изпълнение предполага наличие на съответно на Конституцията законодателство, ОСНК на ВКС прецени, че са налице в настоящия случай предпоставки да инициира пред Конституционния съд упражняване на правомощията, които той има по чл. 149, ал. 1, т. 2 КРБ.

1. Относно чл. 280, ал. 5 НК и чл. 281, ал. 4 НК:

Според първата от тези разпоредби, в случаите по ал. 2, т. 5 на чл. 280 НК (т.е. когато трафикът на хора е организиран от група или организация или е извършен по поръчение и/или в изпълнение на решение на организирана престъпна група) „превозното средство се отнема в полза на държавата, ако е

собственост на дееца или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, когато не е негова собственост.“ Чл. 281, ал. 4 НК на свой ред предвижда, че когато противозаконното подпомагане на чужденец да пребивава или преминава в страната в нарушение на закона, е извършено чрез използване на моторно, въздухоплавателно или друго транспортно средство, „превозното средство се отнема в полза на държавата, ако е собственост на дееца или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, когато не е негова собственост“.

Разпоредбите са неясни до невъзможност за практическото им прилагане в частите, предвиждащи налагане на „глоба“ в размер на пазарната стойност на превозното средство, когато то не е собственост на дееца. В тези им части двете разпоредби въвеждат конструкции, без аналог в наказателното право до момента.

Преди всичко, от двата текста е невъзможно да се прецени какъв точно е характерът на нововъведените „глоби“.

Действително чл. 9 ЗНА изисква формулиране на правните разпоредби „на общоупотребимия български език“. Но това не изключва необходимостта от съобразяване с терминологичните особености, типични за съответния правен отрасъл. Още повече, като се има предвид, че според чл. 37, ал. 1 от Указ № 883/1974 г. за прилагане на Закона за нормативните актове, думи и изрази с утвърдено правно значение се използват в един и същ смисъл във всички нормативни актове.

„Глоба“ е юридически термин, натоварен с точно определено смислово съдържание. В наказателното право се използва за назоваване на едно от наказанията по чл. 37, ал. 1 НК, които се налагат за извършени престъпления. Съответно тя е уредена в Общата част на Наказателния кодекс именно и само като наказание и съответно по начин, който дава възможност на съда да я индивидуализира по правилата за индивидуализация на наказанията съобразно с особеностите на случая, обществената опасност на дееца и имущественото негово състояние (чл. 47 НК).

Предвидените в чл. 280, ал. 5 НК и в чл. 281, ал. 4 НК „глоби“ противоречат на съдържанието и нямат измеренията, които наказанието глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК има съгл. указаното в чл. 47 НК. Като наказание глобата е уредена в чл. 47 НК като парична сума, чийто размер може да варира във фиксирани от закона граници, за да се позволи осъразмеряването ѝ според предписанията на чл. 47, ал. 1 НК и разпоредбите на гл. V от Общата част на Наказателния кодекс. Т.е. като наказание, тя е уредена по начин, който осигурява възможност да се постигне еднакво по тежест санкциониране при относително еднакви по тежест престъпни прояви. А „глобите“ по чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4 НК са във фиксиран размер, величината на който е зависима единствено от пазарната стойност на превозното средство, определена към съответния момент. От тази гледна точка съдържанието на предвидените в посочените разпоредби „глоби“ е в несъответствие с предписаното от общата норма на чл. 47 НК съдържание на наказанието глоба. В този смисъл чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4 НК нарушават

правилото на чл. 5, ал. 3 от Конституцията (относимо според практиката на КС и към наказанията, като форма на държавна принуда), което по същество изисква както да се налагат единствено предвидените в закона наказания, така и тези наказания да са с утвърденото от този закон съдържание.

От друга страна, като се изхожда от принципа, заложен в чл. 35, ал. 3 НК и начина на формулирането му, както и от цялостната правна уредба относно наказанието и неговото определяне в гл. IV и гл. V от Общата част на Наказателния кодекс, може да се заключи, че на конкретно лице за едно престъпление може да бъде наложено единствено и само едно наказание от съответния вид, предвиден в закона. А със създаването на чл. 280, ал. 5 НК и на чл. 281, ал. 4 НК практически законът въвежда едновременно налагане на две санкции от един и същи вид, т.е. на две глоби за едно и също престъпление, извършено от едно и също лице – веднъж, наказанието глоба по чл. 37, ал. 1, т. 4 НК (защото за всеки от квалифицираните състави, към които препращат чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4 НК е предвидено да се налага глоба именно като наказание и кумулативно с наказанието лишаване от свобода, а в хипотезите по чл. 280, ал. 2 НК – и с наказанието конфискация) и втори път отново „глоба“, но вече като алтернатива на отнемането на превозното средство, когато то не е собствено на дееца.

На следващо място, коментираните „глоби“ са предвидени в алтернатива на отнемането на превозното средство в полза на държавата. А това отнемане представлява мярка с превантивен характер от вида на мерките по чл. 53 НК. Тези мерки обаче не са наказания, макар прилагането им също да е обусловено от извършено престъпление и по същество да представляват държавна реакция срещу извършено престъпление и да предполагат упражняване на държавна принуда, която преследва в известна степен цели, към които е ориентирано и наказанието (оказване на възпиращо и превантивно въздействие). За разлика от наказанието обаче, превантивните мерки се налагат независимо от наказателната отговорност. А глобата, както бе отбелязано, е част от системата на наказанията в Наказателния кодекс, за чието налагане е нужно да е установена вина. Отделно от това, превантивните мерки по чл. 53 НК не се съобразяват с тежестта на деянията и съответно, не са подчинени на правилата, свързани както с индивидуализацията на наказанието, така и с правните последици от него, с прилагането на правилата относно давността за изпълнение на наказанието, за групиране на наказания, за реабилитацията и пр. Отлики съществуват и по отношение на кръга на правните субекти, които могат да засегнат от една страна наказанието и от друга страна мерките по чл. 53 НК.

Поради това с въвеждането на коментираните „глоби“ е внесена неяснота и вътрешно противоречие в закона, като е нарушена хомогенността на Наказателния кодекс, който, подобно на всеки закон, трябва да е непротиворечив и да е логичен, както в своята цялост, така и във всяка една от своите разпоредби, като всеки институт и всяка норма в него трябва да са органично свързани с останалите, изграждащи целостта му. Доколкото с двете разпоредби е установена принуда, която осезаемо засяга права на

гражданите, би следвало разпоредбите, на които тя е основана да са понятни, безспорни и предвидими (в този смисъл решение № 13/2022 г. по к.д. № 8/2022 г. на КС). Текстовете на чл. 280, ал. 5 и на чл. 281, ал. 4 НК в коментираните техни части не отговарят на тези условия, съответно въведената чрез тях уредба е в нарушение на чл. 4, ал. 1 КРБ, като пренебрегва основни характеристики на правната сигурност, респ. и на самата правова държава – последователността и предвидимостта на регламентацията, в случая – на тази относно наказанията по Наказателния кодекс (в този смисъл решение № 10 от 13.09.2012 г. по к. д. № 15/2011 г. на КС).

Нарушено е и правилото по чл. 5, ал. 3 КРБ, като друго, специфично проявление на принципа на правовата държава в наказателното правоприлагане. Макар това правило пряко да е адресирано до обявените за престъпления човешки деяния, то не може да няма отношение и към превантивните мерки по чл. 53 НК, защото подобно на криминализирането на деянията, както и при определянето на наказанията за тях, така и при въвеждането на посочените мерки, се касае все за упражняване на държавна принуда върху дееца, в частност чрез посегателство върху конституционното негово право на собственост (арг. от решение № 5/2014 г. по к.д. № 2/2014 г. на КС). Затова важно по отношение на тях би следвало да е указаното от Конституционния съд в упоменатото негово решение № 5/2014 г. по к.д. № 2/2014 г., че тази принуда „би била легитимна само ако се осъществява съобразно ясните и стабилни предписания на наказателния материален и процесуален закон. По този начин би се гарантирала стабилността и правната сигурност в съответните материални и процесуални правоотношения, които са били предмет на наказателното производство, като същностна характеристика на правовата държава.“

В случая правилата на чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4 НК са в противоречие с общата норма на чл. 53 НК, уреждаща режима на отнемане в полза на държавата на предмета и на средството на умишленото престъпление (наред с отнемането на пряката и непряката облага от престъплението).

Съгласно чл. 53, ал. 1, б. „а“ и ал. 2, б. „а“ НК, средството на умишлено престъпление действително подлежи на отнемане в полза на държавата, но присъждане на равностойността му, когато то е отчуждено или липсва, е предвидено единствено когато послужилата като такова средство вещ *е принадлежала на виновния*. Законодателната логика в това отношение е ясна: да се ограничи възможността на дееца за бъдещи престъпления и да се предотврати бъдещо общественоопасно негово поведение, съответно, да се санкционира по специфичен начин ползването на собственост за извършване на престъпления. В противен случай, т.е. когато средството на престъплението не е принадлежало на дееца, мярката е неприложима, защото прилагането ѝ не би допринесло по никакъв начин за постигането на преследваната с нея цел. Изобщо, може да бъде заменена с паричната ѝ равностойност само подлежаща на отнемане вещ, която е принадлежала на

дееца. За това в чл. 53, ал. 1, б. „б“ НК е указано присъждане на равностойността при липса и на предмета на престъплението, но отново когато съответната вещ е принадлежала на дееца. И тук законодателната логика е ясна – да не се допусне извличане на облаги от извършено престъпление. Предписването на подобно преобразуване по отношение на имущество, което не е принадлежало на дееца е немислимо.

В чл. 280, ал. 5 и в чл. 281, ал. 4 НК коментиранияте „глоби“ са предвидени като алтернатива на отнемането на превозното средство, използвано за извършване на съответните престъпления, като прилагането им е обвързано със случаите, в които превозното средство *не е собственост на дееца*. Всъщност, аналогичен подход е ползван и при създаването на чл. 343, ал. 5 НК и на чл. 343б, ал. 5 НК, като и в двата текста е предвидено отнемане в полза на държавата на техниката, „послужила за извършване на престъплението“, когато тя е собствена на дееца, а когато не е негова собственост е предвидено да се присъди равностойността ѝ.

Чрез коментиранияте допълнения на Наказателния кодекс е нарушен здравият смисъл и логиката на закона. Изискването на чл. 280, ал. 5 НК и на чл. 281, ал. 4 НК за налагане на „глоби“ в размер на пазарната стойност на превозното средство, когато то не е собствено на дееца, респ. предвиденото в чл. 343, ал. 5 и в чл. 343б, ал. 5 НК присъждане на равностойността на превозното средство в аналогични хипотези, представлява не реакция на извършеното престъпление, а самоцелно допълнително санкциониране на съответното лице. В този смисъл накърнен е конституционният мащаб за допустимо ограничаване на правата, като е въведено ограничение, лишено от каквото и да е легитимно основание, което да прави мерките „съразмерни с характера на защитавания интерес“ (решение № 20/1998 г. по к.д. № 16/1998 г.; решение № 7/1996 г. по к.д. № 1/1996 г.; РКС № 4/2001 г.). Присъждането в тежест на дееца да заплати паричната равностойност на средството на престъплението, когато то не е било негова собственост по никакъв начин не би повлияло възможностите на този деец за бъдещо извършване на престъпления, вкл. от съответния вид, съответно за постигане на целите, стоящи пред мерките по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК, защото тези мерки нямат възмезден характер (за разлика напр. от конфискацията), а имат единствено и само превантивен такъв. За това ако вещта, ползвана като средство на престъплението (или предназначена за такова), не е принадлежала на дееца, тя въобще не би могла да подлежи на отнемане.

Така чрез коментиранияте предписания са zlepоставени справедливостта, дължимата от закона в правовата държава, както и равенството на гражданите пред закона, съответно нарушен е предназначеният да обезпечи тези конституционни ценности чл. 6, ал. 2 от Конституцията. А те обвързват и законодателя, наред с всяка от останалите публични власти (в този смисъл решение № 14 от 10.11.1992 г. по к.д. № 14/92 г. на КС).

Чрез изискването на чл. 280, ал. 5 НК и на чл. 281, ал. 4 НК за налагане на „глоба“ в размер на пазарната стойност на превозното средство, когато то

не е собственост на дееца, практически е наложено от самия законодател ограничение в правата, основано на личното положение на обвинените по чл. 280, ал. 2, т. 5 НК и по чл. 281, ал. 2, т. 1 НК, като това ограничение е предопределено единствено и само от естеството на възведеното обвинение. Така обвинените по посочените текстове са поставени в условия на неравно третиране от страна на държавата спрямо останалите лица, обвинени в престъпления, за които в Особената част на Наказателния кодекс принципно е предвидено прилагане на мерките по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК, но по отношение на които лица тази разпоредба не би била неприложима, когато средството на престъплението не им е принадлежало. За това коментираното до тук законодателно решение е произволно и нарушава установената с чл. 6, ал. 2 КРБ забрана за ограничаване на права, основано на лично положение, имплицитно съдържаща се в принципа за юридическо равенство на гражданите.

Ето защо настояваме, че въвеждането на коментираното санкциониране практически е лишено от правен разум и от качествена адекватност, като надхвърля необходимото за постигане на легитимните законодателни цели, които поначало са вложени в мерките по чл. 53, ал. 1, б. „а“ НК и погизва правни предписания, формулирани в Наказателния кодекс като общи положения относно отнемането на средството на престъпление. Няма обществен интерес, който всяка от двете норми, в коментираните до тук техни части (а и разпоредбите на чл. 343, ал. 5 и чл. 343б, ал. 5 НК в съответните им части, предвиждащи присъждане на равностойността на превозното средство, когато същото не принадлежи на дееца), да е способна да защити. Такъв очевидно и самият вносител на законопроекта не е успял да идентифицира, за да го посочи в придружавалите проекта на Закона за изменение и допълнение на Наказателния кодекс мотиви. А както е посочено в решение № 4 от 23.02.2001 г. по к.д. № 15/2000 г. на КС, когато със закон се въвежда ограничение, то трябва „да е разумно и не може да надвишава степента, необходима за постигането на съответната легитимна цел.“ Касае се за принципно положение, което Конституционният съд подчертава, че е „присъщо на всяка съвременна демократична правова система“.

2. Относно чл. 280, ал. 5 НК:

Извън гореизложеното, разпоредбата на чл. 280, ал. 5 НК е проблематична и в друга насока, което я прави изцяло противоконституционна. Даденото с нея предписание е напълно неясно, като не позволява разумен дедуктивен извод, който закономерно да следва от него. То е недостъпно за възприемане и осмисляне както от съда, така и от гражданите, които би следвало да имат възможност да получат от него знание за нарушението на закона, при извършването на което ще понесат тежестта на предписаната с тази разпоредба принуда, съответно и за самото съдържание на тази принуда.

Нарушена е вътрешната логика и системността в конструкцията на чл. 280, тъй като текстът на новосъздадената пета алинея препраща към състава

по чл. 280, ал. 2, т. 5 НК, който обаче не предвижда използване на превозно средство, било то като средство на престъплението или като негов предмет. Налице е пълна липса на взаимна обвързаност между ал. 5 на чл. 280 и т. 5 на чл. 280, ал. 2, независимо дали се има предвид транспортно/превозно средство като предмет или като средство на престъплението (използването на каквото средство е предвидено напр. в чл. 280, ал. 2, т. 4 НК). Дали причината е в допуснатата техническа грешка при създаването на текста (неточно препращане и обвързване не с текста, който се има предвид) или този текст е неудачен външен израз на законодателна концепция е без правно значение, защото той е част от действащото право във вида, в който е, а именно – лишен от яснота и смисъл. В този му вид текстът затруднява правоприлагането поради невъзможност за тълкуване на съдържанието му, на вложения в него правен смисъл и правилното и точното негово разбиране. Следването на такъв подход при създаването на правни норми е в разрез с принципа на законността. Както е отбелязано в решение № 13/2022 г. по к.д. № 8/2022 г. на КС, този принцип изисква наказателноправните норми да бъдат достатъчно ясни и предвидими, за да се позволи на правните субекти да разберат за кои действия и бездействия се предвижда наказателна отговорност, както и какво би било наказанието, което ще понесат, ако нарушат закона. За това и предвид сериозността на намесата в правата на гражданите, която се осъществява чрез наказателното право, „законите, които се отнасят до наказателноправното положение на лицата, следва да се характеризират с висока степен на прецизност на езика, така че да гарантират на индивида определена сигурност по отношение действията, които могат да бъдат предприети срещу него“ (решение № 12/2016 г. по к.д. № 13/2015 г.).

От друга страна, в първата своя част разпоредбата практически насочва към отнемане на превозно средство в хипотезите на престъпления по чл. 280, ал. 2, т. 5 НК, стига това превозно средство да принадлежи на дееца, без да е нужно то да е послужило за извършване на престъплението или да представлява предмет на същото. По този начин е пренебрегната самата същност на превантивните мерки, свързани с отнемане в полза на държавата, доколкото такова отнемане поначало може да бъде постановено само по отношение на вещи, предназначени или послужили за извършване на престъпление или придобити чрез престъпление и за постигане на ясно очертаните от закона цели пред тези мерки - да се предотвратят или ограничат възможностите за извличане на облага от престъпна дейност, да се предотвратят възможностите за разпореждане с имущество, придобито чрез престъпление или да се ограничи възможността за извършване в бъдеще отново на престъпно посегателство.

С текста на чл. 280, ал. 5 НК са създадени предпоставки за произволно нарушаване на неприкосновеността на собствеността, която макар да не е абсолютна, необходимо е когато се посяга върху нея, това да е основано на понятни, разумни, логични, точно определени и гарантиращи справедлив баланс на личния и обществения интерес законови предписания. В тази връзка следва да се припомни, че в практиката си ЕСПЧ подчертава, че

важно условие за това намесата на държавата в свободното упражняване на собствеността да се счита за съвместима с чл. 1 от Протокол № 1 към Европейската конвенция за защита правата на човека е тази намеса да е законосъобразна и да преследва цел в обществен интерес (дело *Beueler* срещу Италия, жалба № 33202/96 и цитираните в него решения по делата *Hentrich* срещу Франция и *Lithgow and Others* срещу Обединеното Кралство). Принципът на законосъобразност според Съда предполага приложимите разпоредби от вътрешното право да бъдат достатъчно достъпни, точни и предвидими, като елементът на несигурност в закона и значителната свобода, която дава той на властите, определя като съществени съображения, които трябва да бъдат взети предвид при определянето на това дали оспорваната мярка постига справедлив баланс между нуждите на обществения интерес и изискванията за защита на основните права на лицето. Загрижеността за постигане на справедлив баланс, отбелязва Съдът, като цяло е отразена в структурата на чл. 1 от Протокол № 1 към ЕКПЧ и води след себе си необходимостта от разумно отношение на пропорционалност между използваните средства и преследваната цел (цит. решения *Sporrong and Lönnroth* срещу Швеция; *Pressos Compania Naviera S.A. and Others* срещу Белгия; *Chassagnou and Others* срещу Франция [ГО]).

Конституционният съд също вече е подчертавал, че предвидените в закона случаи на ограничаване на основни права, изрично очертани в Конституцията, трябва да имат достатъчно сериозни и основателни причини (в този смисъл, РКС № 9/98 г. по к.д. № 6/98 г.).

3. Относно чл. 343, ал. 5 НК:

Текстът предвижда, че „в случаите по ал. 3 и 4 на чл. 343 НК съдът може да отнеме в полза на държавата въздухоплавателното средство, моторното превозно средство, плавателния съд или специалната машина, което е послужило за извършване на престъплението и е собственост на дееца, а когато деецът не е собственик – да присъди равностойността му.“

Липсва последователност в подхода на законодателя, доколкото новата санкционираща по същество мярка е въведена за непредпазливите престъпления по чл. 343 НК, но не и за умишлените престъпления по транспорта по чл. 342 НК. Но причините, които обуславят противоконституционност на чл. 343, ал. 5 НК, разбира се, са други.

Както вече бе посочено, за да подлежи на отнемане в полза на държавата, необходимо условие, при това от първостепенна важност, е вещта, представляваща предмет или средство на престъплението, да е принадлежала на дееца (изцяло или поне част от нея). Прилагането на подобно преобразуване, каквото е въведено с чл. 343, ал. 5 НК, по отношение на имущество, което не е принадлежало на дееца е немислимо. Аргументите в тази връзка, изложени при оспорването на конституционната съобразеност на чл. 280, ал. 5 и чл. 281, ал. 4 НК важат в пълна степен и тук.

На следващо място, съгласно чл. 53, ал. 1, б. „а“ и б. „б“ НК на отнемане подлежат както предметът, така и средството на престъплението,

единствено и само, когато престъплението е *умишлено*. Т.е. само в случаите на общественонеопасно деяние, което съобразно с обективните свои характеристики може да бъде извършено с пряк или с евентуален умисъл. Касае се за императивно, безусловно задължително общо правило, едно от тези, които указват принципната основа, на която се прилагат превантивните мерки, свързани с отнемане на предмета и/или на средството на престъплението, което правило не може да се дерогира чрез създаване на специални разпоредби в Особената част на Наказателния кодекс. То изисква съобразяване не само от органите, ангажирани с ръководството на наказателното производство в отделните негови фази, но така също и от законодателя при въвеждането на превантивни мерки от категорията на тези по чл. 53 НК за престъпления, сред уредените в Особената част на Наказателния кодекс. А престъпленията по чл. 343 НК са непредпазливи. Поради това при създаването на чл. 343, ал. 5 НК напълно е negliжирана същността на института на превантивните мерки.

Не би могло да се приеме, че се касае за допустимо въвеждане в закона на изключение от общото правило, защото, както е посочено в РКС № 2 от 14.02.2023 г. по к.д. № 1/2022 г. и в цитираната в този акт практика на Конституционния съд, „всяко установявано от законодателя изключение от съдържащото се в закона общо правило трябва да се основава на сериозни и основателни причини, като изключението следва да е ясно и точно формулирано и основаващо се на ясен и точен критерий, който да обуслови нуждата от него“. Никое от тези условия в случая не е изпълнено.

Ето защо с коментирания текст за пореден път е нарушен принципът за законността и правната сигурност, като е допуснато вътрешно противоречие в закона чрез създаването на правна норма, противоречаща на същността на института, чието прилагане е предназначена да осигури и режима, на който е подчинено прилагането му.

4. Относно чл. 343б, ал. 5 НК:

Според този текст: „В случаите по ал. 1 – 4 съдът отнема в полза на държавата моторното превозно средство, послужило за извършване на престъплението и е собственост на дееца, а когато деецът не е собственик – да присъди равностойността му.“

Така формулирано, предписанието поставя проблема, който вече бе назован по-горе в настоящото изложение във връзка с коментара на чл. 280, ал. 5 НК и на чл. 281, ал. 4 НК и възможността от гледище на общата норма на чл. 53, ал. 1 НК за отнемане в полза на държавата на вещта, представляваща предмет/средство на престъплението, съответно за присъждане на паричната нейна равностойност, когато тази вещ не е принадлежала на дееца и нарушаването на заложеното в чл. 5, ал. 3 от Конституцията правило, както и на принципите на пропорционалност, справедливост и равенство на гражданите пред закона, които чл. 6, ал. 2 от Конституцията е предназначен да обезпечи. Всички, изложени в тази връзка аргументи са валидни и по отношение на предвидената в чл. 343б, ал. 5 НК

възможност за присъждане на равностойността на „превозното средство, послужило за извършване на престъплението“, когато това превозно средство не е било собствено на дееца.

Изложеното ни дава основания да настояваме, че коментираните интервенции в материалния наказателен закон са произволни, хаотични, противоречащи на самата юридическа негова същност, като чрез тях са въведени мерки, оставащи извън стандартите на наказателното право, на Наказателния кодекс и на Конституцията. Проблемите, пред които тези интервенции изправят съдилищата в практическата правораздавателна тяхна дейност и невъзможността тези проблеми да бъдат решени по предписания от чл. 46, ал. 1 ЗНА път правят сезирането на Конституционния съд необходимо.

Ето защо и на осн. чл. 150, ал. 1 от Конституцията наказателната колегия на ВКС отправя следното

И С К А Н Е:

Молим Конституционният съд да обяви за противоконституционни следните разпоредби от Наказателния кодекс на Република България: чл. 280, ал. 5 НК и чл. 343, ал. 5 НК – изцяло, чл. 281, ал. 4 НК – в частта „или се налага глоба в размер на пазарната стойност на превозното средство в лева, ако не е негова собственост“ и чл. 343б, ал. 5 – в частта „а когато деецът не е собственик – да присъди равностойността му“, като противоречащи на чл. 4, ал. 1, на чл. 5, ал. 3 и на чл. 6, ал. 2 от Конституцията.

Приложение: препис-извлечение от протокол от заседание на Общото събрание на наказателната колегия на ВКС, проведено на 04.04.2024 г.

ЛАДА ПАУНОВА:

/зам.- председател на ВКС
и ръководител на НК

